

dove, di fronte ad andamenti praticamente uguali di DP, PLI, PRI e PCI con i tre metodi a confronto, c'è una notevole diversificazione di DC, PSDI, MSI e PR e in misura ridotta del PSI con un rango di valori di poco inferiore a quello degli altri due metodi δ_1^2 e δ_2^2 . Il voto del PR, che con DP (e forse il MSI) più si è battuto per il SI, anche in questo caso eccede la percentuale di voto ottenuta nel 1976 a Padova.

Anche se w^2 non è privo di alcuni dei limiti già riscontrati a proposito di altri indici di misura analizzati, è auspicabile venga applicato e sottoposto a verifica in altre indagini di ricerca elettorale, o in settori diversi ma che presentano problemi analoghi. L'auspicio si estende al confronto con altri metodi per il calcolo dell'importanza delle variabili esplicative proposti nella letteratura statistica: è nostra convinzione che le proposte di metodologia statistica che vengono presentate debbano essere vagliate anche in relazione alla loro capacità di produrre risultati validi e, quando possibile, verificabili empiricamente.

BIBLIOGRAFIA

- DARLINGTON, R. B., Multiple Regression in Psychological Research and Practice, in *Psychological Bulletin*, 1968, vol. 69, n. 3, pp. 161-182.
- ECKART, C. e G. YOUNG, The approximation of one Matrix by Another of Lower Rank, in *Psychometrika*, 1936, vol. 1, pp. 211-218.
- FABRIS, L., Measures of Predictor Variable Importance in Multiple Regression: an additional suggestion (in corso di pubblicazione su Quality and Quantity).
- FABRIS, L. e G. RICCAMBONI, I Referendum: con, fuori o contro i partiti?, in *Schema*, 1979, n. 2, pp. 33-47.
- GIBSON, W. A., Orthogonal Predictors: a Possible Resolution of the Hoffman-Ward Controversy, in *Psychological Reports*, 1964, 11: pp. 32-34.

NOTES SOBRE EL COMPORAMENT ELECTORAL A LA CATALUNYA DEL POSTFRANQUISME *

di JOSEP M. VALLÈS

(*) Aquestes notes contenen una síntesi de la comunicació presentada en la reunió del Grupo di Studio sul Comportamento Elettorale in Toscana, celebrada el dia 25 de maig d'enguany. He d'agrair la invitació del President de la Regione Toscana i l'acollida del Gruppo i del seu coordinador, Mario Gabelli. El caràcter de sumari d'una comunicació verbal ens ha fet prescindir de l'aparell bibliogràfic i estadístic.

L'objectiu d'aquesta comunicació és presentar alguns aspectes del comportament electoral de Catalunya en l'etapa postfranquista. Quaranta anys (1936-1977) de forçada abstinència democràtica obliguen, òbviament, a plantejar-se algunes qüestions fundamentals referents a l'actitud política dels catalans i, més precisament, a la seva actitud davant la incitació electoral, tot i que el caràcter de moment inicial d'una sèrie permet només fer-ne derivar algunes observacions provisionals, subjectes a la rectificació exigida per la disponibilitat de noves dades.

Fet aquest advertiment de provisionalitat, ens referirem successivament (I) a la justificació de Catalunya com a àmbit específic d'estudi del comportament electoral, (II) a les grans magnituds revelades per les eleccions postfranquistes del 1977 i del 1979 quant a la participació i orientació del vot i, finalment, (III-IV) a alguns aspectes sobre la caracterització del vot i de la implantació de les diverses forces polítiques.

I. *Catalunya com a àmbit d'observació electoral.*

1. Tractar Catalunya com un àmbit específic d'observació del comportament electoral pot ser justificat per les característiques històrico-polítiques, socio-econòmiques i lingüístico-culturals que li donen una personalitat diferenciada — molt sovint negada, combatuda i amenaçada de destrucció — a l'interior de l'Estat espanyol dels temps moderns. L'emergència d'un nacionalisme català — inspirat paral·lelament per orientacions tradicionals i per tendències progressives des del primer terç del segle XIX — comença a tenir traducció política moderna cap a les darreries de segle. La reclamació de l'autogovern obté satisfacció parcial i efímera en dos períodes de l'època contemporània: la Mancomunitat de Catalunya (1914-1923), d'abast fonamentalment administratiu, i la Generalitat republicana de Catalunya (1931-1939), basada en un reconeixement constitucional d'autonomia política. Ambdues experiències són bruscament interrompudes per dos fets militars: el cop d'Estat del general Primo de Rivera que instaura la primera dictadura (1923) i la victòria militar del general Franco i dels elements insurrectes contra la República, després de tres anys de guerra civil (1939).

En el període franquista, la lluita per la recuperació de les llibertats democràtiques no es pot destriar, a Catalunya, de la lluita per la recuperació de les llibertats nacionals: pràcticament tots els grups i partits polítics democràtics que operen al país tenen com a objectiu comú el reconeixement de la personalitat nacional de Catalunya i el restabliment d'un sistema d'autonomia política, encarnat en la institució — nascuda el segle XIII i vigent fins al segle XVIII — de la Generalitat.

Aquest context polític influeix en la formulació d'hipòtesis sobre el comportament electoral a Catalunya, constituint-la en àmbit d'anàlisi especial en el conjunt de l'Estat. Però cal afegir, també, que la pròpia història electoral catalana permet distingir — dintre de la història electoral espanyola — alguns trets característics, que examinem a continuació.

2. Després de la breu experiència revolucionària del període 1869-1873, el sufragi universal directe masculí queda definitivament implantat a Espanya des de l'any 1890.

Cal, però, distingir dues etapes electorals força diverses: l'etapa monàrquica (1890-1923) i l'etapa republicana (1931-1936), deixant entre ambdues el període de la Primera Dictadura de Primo de Rivera. La història electoral monàrquica es caracteritza per la profunda deformació de la finalitat i de l'expressió del sufragi universal. El sistema de formació hegemunitzat per dues grans formacions — « liberals » i « conservadors » —, es regeix per la mecànica alternant del « turno », anàleg al « transformisme » italià, que obstrueix la possibilitat d'irrupció de noves forces socials en l'esfera política. El « turno » va acompanyat de tota la panòpia d'aparells distorsionadors de la voluntat política popular: el caciquisme o clientelisme, la falsificació del cens, la coacció electoral, la pressió del Govern sobre candidats i electors, la manipulació dels resultats, etc.

A Catalunya, però, aquest panorama electoral queda substancialment modificat a partir dels primers anys d'aquest segle. Els partits del « turno » — els partits « dinàstics » — són, des del 1901, minoritaris a Catalunya, on predominen, d'una banda, els republicans-radicals i, d'altra banda, els nacionalistes. La pugna electoral, doncs, té a Catalunya protagonistes diferents dels de la resta de l'Estat. Al mateix temps, es produeix un procés de depuració de les pràctiques electorals corrompudes que, sense arribar a la puresa absoluta, fa més autèntica l'expressió de la voluntat popular. L'estructura econòmica — més industrialitzada — i la creixent urbanització — que possibilita xarxes de relació més transparents — faciliten aquesta transformació que debilita i gairebé extingeix la presència dels dos grans partits espanyols a Catalunya.

Per la seva part, la història electoral republicana presenta també per a Catalunya elements distintius. Quant a la sèrie electoral del curt

període 1931-1936, cal destacar que mentre les consultes electorals a Espanya són únicament quatre — municipals de 1931 i legislatives de 1931, 1933 i 1936 —, a Catalunya se celebren, ademès, eleccions al Parlament autònom (1932) i municipals (1934) segons legislació pròpia.

Quant a les forces polítiques, el panorama català també presenta protagonistes diferents dels protagonistes espanyols. L'oscil·lació que registra l'electorat espanyol — esquerra 1931, dreta 1933, esquerra 1936 — contrasta amb l'estabilitat de signe esquerrà a Catalunya: *Esquerra Republicana de Catalunya*, partit nacionalista d'orientació radical, es constitueix en formació hegemònica catalana, enfront de la *Lliga Catalana* — nacionalisme moderat — i de la feble presència socialista i d'altres grups menors.

Aquesta « asimetria » catalano-espanyola quant al sistema de partits i quant a l'orientació predominant tindrà importants conseqüències polítiques: mentre el Govern de la Generalitat serà sempre controlat per l'esquerra, el Govern de la República canviarà de mans, produint-se enfrontaments de gran repercussió sobre la història del període.

3. Sembla, doncs, que és justificat delimitar una especificitat catalana, basada sobre dades politico-electorals de caràcter històric. És possible, però, continuar afirmant la permanència d'aquesta especificitat en el moment present? Fins a quin punt les transformacions socio-polítiques dels darrers 40 anys han reforçat o han difuminat el contorn propi de Catalunya en el terreny electoral del postfranquisme?

Per a respondre a aquestes preguntes d'una manera definitiva, ens manquen elements d'anàlisi. Es cert que, des de la instauració de la Monarquia (1975), s'han celebrat ja cinc consultes: dos referèndums (1976 i 1978) i tres eleccions (legislatives 1977 i 1979 i municipals 1979). Però llur caràcter heterogeni, per una part, i la manca de dades electorals definitives, per altra, s'afegeixen a la tradicional pobresa de la informació estadística i sociològica del país. Una recerca aprofundida no ha pogut, per tant, realitzar-se encara en aquest període i, en conseqüència, les afirmacions que segueixen tenen substancialment el valor d'observacions provisionals sotmeses a revisió.

II. Les dades bàsiques del comportament electoral català.

He centrat el contingut de la comunicació entorn de les dues eleccions legislatives (juny del 1977 i març del 1979) a fi de mantenir una major coherència en les possibles comparacions i a fi d'aprofitar una més completa disposició de resultats. Això permet situar algunes magnituds bàsiques — participació i distribució del vot —, així com la seva respectiva implantació, tant territorial com sociològica.

Per altra part, he renunciat a tractar de les eleccions al Senat, car el sistema electoral majoritari i la presentació de candidatures unificades fa més difícil el tractament comparatiu. La importància política secundària de la Cambra Alta és un altre factor que permet prescindir — si més no, provisionalment — de les eleccions senatorials en aquest breu comentari.

1. Catalunya té un cens electoral (1979) aproximat de 4.400.000 electors majors de 18 anys, sobre una població total aproximada de 5.900.000 habitants. L'electorat català representa el 16-17 per cent del total de l'electorat espanyol, en correspondència amb el pes demogràfic de Catalunya dins del conjunt de l'Estat. Els resultats de les eleccions de 1977 i 1979 consten al quadre n. 1.

Pel que fa a la participació els quadres 1 i 2 ens revelen alhora la seva evolució entre 1977 i 1979 i la comparació amb el total corresponent a l'Estat. Les mitjanes de participació catalana — tant del 1977 com del 1979 — són molt similars a les espanyoles (inclòsa Catalunya), amb una lleugeríssima superioritat de la mitjana catalana. Des del punt de vista de les comparacions entre la participació catalana i la d'altres nacions i regions de l'Estat, Catalunya se situa en una zona intermèdia, entre les àrees de gran participació (Castella, Castella-Manxa, País Valencià) i les àrees de poca participació relativa (Galícia, Canàries, Andalusia, Euskadi).

CATALUNYA: ELECCIONS AL CONGRES dels DIPUTATS

QUADRE 1 - Resultats de les eleccions legislatives (Congrés dels Diputats) 1977 i 1979 a Catalunya. (Elaboració de l'Equip de Sociologia Electoral (UAB) sobre fonts diverses)

PARTITS i COALICIONS	1977			1979		
	Vots vàlids	% Cens	% Votants	Vots vàlids	% Cens	% Votants
AP/CD	108.677	2,7	3,5	108.286	2,5	3,6
CC/UCD	521.419	13,3	16,8	570.077	13,0	19,1
UC/DCC	174.077	4,4	5,6	—	—	—
Altres dreta	57.014	1,4	1,8	44.023	1,0	1,5
PDC/GiU	522.060	13,3	16,8	482.558	11,0	16,1
EC/ERC	141.959	3,6	4,5	123.276	2,8	4,1
PSC	880.539	22,5	28,4	874.559	20,0	29,2
PSUC	564.574	14,4	18,2	511.682	11,7	17,1
Altres esquerra	85.198	2,2	2,7	211.822	4,8	7,1

QUADRE 2 - Comparació entre els resultats electorals (1977 i 1979) de Catalunya i d'Espanya (inclòsa Catalunya). Els percentatges són calculats sobre sufragis emesos.

Participació	Altres dreta (amb UCD/CC)																	
	77	79	77	79	77	79	77	79	77	79								
	79,3	68,4	3,5	3,6	16,8	19,1	7,4	1,5	16,8	16,1	4,5	4,1	28,4	29,2	18,2	17,1	2,7	7,1
	78,3	68,0	8,3	5,8	34,7	34,3		2,8	2,6	1,5	0,6	28,7	29,9	9,2	10,4			

L'evolució de la participació entre 1977 i 1979 registra un creixement de gairebé 11 punts, molt similar també al registrat a nivell d'Estat. Aquest descens brusc de la participació entre la primera i la segona consulta general del postfranquisme és un fet d'una importància que no pot ser ignorada. Mentre que pel juny del 1977 la cota d'abstenció (20 per cent, aproximadament) se situava en una zona mitjana en relació a d'altres països europeus, la cota del 1979 (per damunt del 30 per cent) ens situa en la zona de països amb més baixa participació a Europa. Les eleccions municipals del 3 d'abril d'enguany han significat encara una reducció en la participació. Sense disposar de dades globals, hom pot calcular que l'abstenció s'ha elevat al 40 per cent de l'electorat (1).

Si bé les eleccions locals poden respondre a una altra lògica de comportament, el fet d'una tendència a la inhibició electoral és pales. Com explicar-lo? Un possible primer factor d'explicació el constitueix la freqüència de consultes en els darrers tres anys. En un període de 28 mesos (desembre 1976-abril 1979), s'han celebrat — com hem assenyalat abans — cinc consultes de caràcter general. Sembla com si l'abstinença franquista volgués ésser compensada ara amb precipitació. Pot haver-se fatigat l'elector amb aquesta convocatòria constant a les urnes?

Un possible segon factor deriva del panorama polític de la transició de la dictadura a la monarquia democràtica. Una transició sense ruptura ha deixat intactes importants centres de poder, situats en el mateix partit governamental, en l'administració, en l'esfera econòmica. La política de consens — derivada de la particularitat d'aquesta transició — ha desdibuixat els perfils de la competició entre els grups polítics, obligats a concertar acords de base en temes constitucionals i en temes socio-econò-

(1) Una part de l'abstenció — estimada en un 5% pel mateix Ministeri de l'Interior — podria ser atribuïda al deficient estat del cens electoral, encara no corregit satisfactoriament després de 4 anys de postfranquisme.

mics. Finalment, la crisi econòmica i social que — feta d'elements interns i elements internacionals — ha acompanyat aquesta transició i la dificultat de solucionar-la ha pogut provocar la sensació difusa que les noves institucions democràtiques — entre les quals hi ha la mecànica electoral — no tenen incidència positiva sobre els problemes que més directament afecten la situació personal d'àmplies capes de la població.

Finalment, cal preguntar-se també per la influència que la « cultura política » — poc definida — del franquisme té encara sobre les actituds col·lectives. S'ha remarcat que el franquisme ha constituït un sistema autoritari basat en la desmobilització política de la ciutadania: les seves crides a « les masses » foren infreqüents i, després d'un primer període de mimetisme feixista, pràcticament inexistents. Ha propiciat — pràcticament i ideològicament — la dimissió cívica dels deures públics, reservats a una reduïda i « abnegada » minoria que permetia els altres despreocupar-se de la seva vida « privada ». El desprestigi de la política ha estat cultivat sistemàticament, fent-ne, com a màxim, un « mal necessari » i, per tant, reduït a la seva manifestació més limitada. ¿No pot hom imaginar-se que el pes de 40 anys de canalitzar algunes tòpics d'aquest estil hagi reforçat una actitud abstencionista, alimentada simultàniament per altres factors? ¿Fins a quin punt és possible invocar també el precedent històric de l'abstencionisme anarquista que, abans de la guerra civil, va influir de forma més o menys directa sobre el comportament electoral de la classe obrera de Catalunya? La pèrdua d'influència del sindicalisme llibertari — situat avui en una posició minoritària — fa difícil d'establir connexions directes entre un i altre fet.

Aquesta forta abstenció ha perjudicat, segons sembla, totes les formacions, car totes, llevat d'una, han perdut vots en termes absoluts i en proporció al cens electoral, tal com revela el quadre n. 1. Únicament la coalició Centristes-UCD, lligada al govern central, ha augmentat el nombre total de sufragis i el seu percentatge sobre el cens electoral (vegeu el quadre n. 2).

Però aquest increment ha d'ésser examinat tenint en compte la desaparició de la coalició UCDC — dirigida el 1977 per la democràcia cristiana catalana — i que, en les eleccions del 1979, s'ha dividit en dos grups o formacions, adherides respectivament al partit del Govern i a Convergència Democràtica. Centristes-UCD s'han beneficiat, per tant, de la desaparició de l'esmentada coalició, sense haver recuperat més que una part dels seus vots i perdent-ne probablement els d'altres electors — com es dedueix d'anàlisis locals — en altres àrees, ja sigui per transvasament a d'altres partits, ja sigui per decantament cap a l'abstenció.

Per establir amb més precisió els factors determinants de l'augment de l'abstenció, no disposem encara de suficients dades. Això no obstant, sembla, després d'una primera observació superficial, que l'abstenció és

important entre els joves — recordem que el dret de sufragi és ara reconegut als 18 anys, mentre que l'any 1977 ho era únicament als majors de 21 anys — i també en zones de forta implantació obrera, com són les del cinturó industrial de la capital. Si es confirmen aquestes primeres impressions, serà interessant d'extreure'n les obligades conseqüències des del punt de vista de l'anàlisi sociològica del comportament electoral.

Podem concloure, doncs, que respecte a la resta de l'Estat, Catalunya es comporta globalment d'una forma relativament paral·lela quant a l'augment de l'abstenció. Discriminar si els elements condicionants són o no els mateixos és encara una tasca impossible.

2. *La distribució del vot català, en canvi, es diferencia de forma neta de la distribució del vot a escala espanyola, tal com ens revela el quadre n. 1.*

a) La primera característica de la distribució del vot és l'existència de quatre partits o coalicions que *reuneixen entre el 15 i el 30 per cent dels sufragis* emesos. Aquestes forces són el PSC (entorn del 29 per cent), el PSUC (entorn del 18-17 per cent), Centristes de Catalunya-UCD (entorn del 19 per cent) i CDC i els seus aliats (entorn del 16 per cent). Aquesta distribució quatripartita, relativament equilibrada, contrasta amb la situació espanyola on dues grans forces — UCD i PSOE — es destaquen sobre totes les altres, reunint entre ambdues més del seixanta per cent del total de sufragis emesos. Aquesta dissimetria, apuntada ja clarament en les eleccions del 1977, s'ha confirmat en línies generals en les eleccions del 1979.

Com caracteritzar aquestes quatre forces principals? Els *socialistes* — primera força a Catalunya — van donar l'any 1977 una sorpresa històrica en un país on la tradició obrera marxista havia estat sempre minoritària. La societat catalana arribava, doncs, al postfranquisme amb una presència destacada d'un grup polític recent, que combinava l'emergència d'un socialisme català originat al marge del socialisme històric espanyol del PSOE amb la necessitat realista de coordinar la seva actuació amb l'eix principal d'aquesta tradició històrica espanyola d'escassa presència a Catalunya.

El PSUC es el partit comunista, nascut de la fusió de grups socialistes i comunistes realitzada l'any 1936, després d'un procés gestat durant la República. Sobirà en la política catalana, però connectat estretament al partit « germà » (el PCE), el PSUC evoluciona en els últims anys amb una dinàmica específica dintre del comunisme espanyol, aconseguint

— tant el 1977 com el 1979 — els millors resultats comunistes de l'Estat: aproximadament un terç del vot comunista a Espanya és vot PSUC.

Centristes de Catalunya-UCD és la coalició que a Catalunya representa UCD. Formada per quadres, sense estructura organitzativa, aquesta coalició té a Catalunya una presència relativament inferior a la que ostenta en la resta de l'Estat, car ha de cedir el primer lloc als socialistes i ha de compartir el segon amb els comunistes. Entre 1977 i 1979 experimenta un augment del 2,3 per cent dels vots — el més important de totes les forces polítiques — gràcies a la recuperació parcial del vot democrata-cristià que, en les primeres eleccions, havia intentat una presència aïllada sense èxit, obtenint el 5,6 per cent del vot.

Finalment, la coalició centrada entorn de *Convergència Democràtica* es defineix per la seva afirmació nacionalista i la seva inspiració programàtica de to socialdemòcrata. Compartint la reivindicació nacional amb els partits socialistes i comunistes, i competint amb UCD per l'electorat moderat, *Convergència* es troba en una posició incòmoda. No obstant, conserva — entre 1977 i 1979 — un espai polític estable (entorn del 16 per cent), desigualment distribuït per Catalunya.

Al costat d'aquestes quatre partits o formacions principals, se situen dos grups més. *Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)*, partit històric del nacionalisme republicà, se situa entorn del 4 per cent dels vots. Per la seva part, « *Coalició Democràtica* » — connectada a l'homònima d'Estat — reuneix el 3,6 per cent, per dessota de la mitjana estatal.

b) La segona característica en l'orientació del vot és la seva *inclinació esquerrana*. L'esquerra « tradicional » (socialistes i comunistes) reuneix a Catalunya més del 46 per cent dels vots, mentre que a la resta de l'Estat la suma és només del 40 per cent. Però, agregant a aquestes dues forces altres formacions — entre elles ERC i els partits que se situen a l'esquerra del PSUC —, la suma s'eleva l'any 1979 al 57,5 per cent, incrementant en gairebé 4 punts la suma de l'any 1977.

Per la seva part, la suma d'UCD i CD se situa entorn del 22 per cent dels vots (1979), arribant al 24 quan se li afegeixen altres petites candidatures de dretes. Tot i que les equivalències a nivell d'Estat presenten alguna dificultat, cal considerar que la suma estatal d'UCD i CD arriba al 40 per cent, sense tenir en compte altres grups minoritaris dretans.

Entre les formacions anteriors, hom pot situar en un « centre » — car això es dedueix d'anàlisis de posicions a nivells comarcals i muni-

cipals — la coalició dirigida per *Convergència Democràtica*, estabilitzada, com hem vist, entorn del 16 per cent.

Finalment, si examinem els resultats obtinguts pels *partits extraparlamentaris*, registrem l'augment important de l'esquerra no parlamentària que passa del 2,7 per cent (1977) al 7,1 per cent (1979), mentre disminueix — bàsicament per la desaparició de la democràcia cristiana com a força autònoma — el pes de la dreta no parlamentària.

Ens trobem, doncs, amb una esquema de distribució del vot més clarament decantat cap a l'esquerra que l'estatal. Cal afegir, a més a més, que entre 1977 i 1979 s'ha produït — malgrat l'àmplia abstenció — una accentuació de l'orientació esquerrana del panorama polític català, si bé amb unes característiques de dispersió que comentarem tot seguit.

c) Com es distribueix el vot a l'interior de cadascun dels components de la convencional dicotomia dreta-esquerra? Pel que fa a la dreta, és clara l'hegemonia d'UCD sobre les restants forces conservadores (19 per cent sobre un total agregat del 23 per cent). Aquesta situació — respecte a la que presenta la dreta a nivell d'Estat — cal matisar-la amb dues observacions. La primera ens adverteix que la força relativa d'UCD a l'interior dels grups moderats és a Catalunya menys important que al conjunt de l'Estat (34 per cent d'UCD sobre un total aproximant del 40-43 per cent). La segona ens fa notar l'existència d'aquest « centre » vertebrat sobre *Convergència Democràtica* que conserva el 1979 entorn del 16 per cent del vot i que, segons les àrees, opera com a competidor d'UCD en el seu propi espai polític — disputant-li el protagonisme moderat — o com a competidor alternatiu — encarnant l'opció progressista més important —.

Pel que fa a l'esquerra, també es produeixen diferències considerables respecte al patró espanyol. Tot i que els socialistes ocupen el primer lloc amb una percentatge similar al de l'Estat (29 per cent), la seva distància respecte als comunistes és sensiblement més reduïda (10 punts aproximadament a Catalunya i gairebé 20 punts a nivell d'Estat). Aquesta relació a l'interior de l'esquerra marxista « convencional » i la seva dissimetria respecte a l'esquerra de l'esquerra de l'Estat no solament ha de tenir òbvies conseqüències en l'estratègia política de les forces implicades, sinó també en el comportament electoral dels ciutadans. En aquest segon nivell, serà interessant analitzar en el futur de quina manera és percebuda entre els electors la posició respectiva dels dos partits d'esquerra i fins a quin punt aquesta posició estimula una actitud de « vot útil d'esquerra » que afavoreixi l'emergència d'un esquema més pròxim al general de l'Estat.

A l'interior de l'esquerra catalana, és necessari també tenir present

el pes creixent dels extraparlamentaris, ja siguin les escissions comunistes dels anys 60-70, ja siguin els grups independentistes d'inspiració marxista. A nivell de sufragis emesos, cal remarcar l'important increment de la seva força que passa del 2,7 per cent l'any 1977 al 7,1 per cent l'any 1979. En quina mesura ens trobem davant d'un fenomen episòdic o de la formació d'una tendència negativa per a l'esquerra « convencional »? En qualsevol cas, és un fet que el sistema electoral (regla D'Hondt, amb barreira mínima del 3 per cent a nivell de circumscripció) és un factor altament disuasiu quant a la « utilitat » del vot confiat aquestes candidatures minoritàries, que difícilment obtenen — per si soles — representació parlamentària. Els efectes econòmics d'aquesta manca de representació pot ser, conseqüentment, una causa d'afebliment per als esmentats grups, si no troben vies de presència en les eleccions locals i en les eleccions al Parlament autònom (2).

III. Alguns elements característics en la distribució territorial i socioeconòmica del vot.

Intentarem ara definir, amb els pocs elements disponibles, algunes característiques del vot de cadascuna de les forces polítiques catalanes. Les observacions que poden ser anticipades es deriven de l'anàlisi geogràfica i d'uns primers intents d'anàlisi estadística amb un « approach » ecològic (3).

Cal fer notar, però, que les dades estadístiques disponibles quant a la realitat socioeconòmica del país són força deficitaries. Per altra part, en el moment actual (maig 1979) encara no han estat publicades les dades electorals oficials ni oficioses de les eleccions del dia 3 de març d'enguany, i, per tant, les anàlisis estadístiques continuen limitades, per ara, a les eleccions del 1977.

1. Pel que fa a la *distribució territorial del vot*, la cartografia electoral ens revela, en línies molt generals, tres situacions diferents. Una situació de notable *regularitat* en la distribució caracteritza el vot UCED — partit del govern —, amb presència sensiblement més important en zones agràries poc desenvolupades i en els sectors urbans de més

(2) Pel que fa a les eleccions locals, els resultats d'aquests grups han estat inferiors als obtinguts a les legislatives.

(3) Aquests treballs han estat realitzats per l'EQUIP DE SOCIOLOGIA ELECTORAL, de la Universitat Autònoma de Barcelona, i formen part d'un programa de recerca en curs sobre el comportament electoral a Catalunya.

alta condició socioeconòmica. Una situació de gran *concentració* de la força electoral és la que distingeix el PSUC, que obté la major part dels seus sufragis als districtes populars de la capital — Barcelona — i a les ciutats més importants del « hinterland » industrial que la rodeja. Aquestes ciutats-dormitori i/o amb força presència d'indústria, que oscil·len entre 50.000 i 200.000 habitants, produeixen pràcticament la totalitat del vot comunista, molt poc present, en canvi, a les àrees agrícoles.

Finalment, la tercera situació es caracteritza per la relativa *desigualtat* de la implantació territorial del vot que, amb connotacions diferents, tenen el PSC i Convergència. Els socialistes són — com els comunistes — particularment forts en les zones urbanes populars i en les comarques d'elevada concentració industrial. Però també tenen una presència important en districtes urbans de caràcter socioeconòmic mitjà i en zones on predomina una agricultura de relativa potència. Per la seva part, Convergència Democràtica — molt feble en les zones de residència obrera i de forta concentració industrial — obté els seus millors resultats en comarques d'economia equilibrada indústria-agricultura i en nuclis urbans de format mitjà. A les grans ciutats, té presència més notable en els districtes que globalment poden ser considerats com de classe alta i mitjana.

2. La delimitació territorial del vot de cada força política es completa amb la *configuració de llurs « espais » propis*, registrats gràcies a tècniques estadístiques i definits per la seva relació amb algunes variables socioeconòmiques. Abans de tot, cal tenir present que, a la manca de suficient informació estadística fiable, l'anàlisi possible en aquest moment no permet utilitzar una sèrie de resultats electorals anteriors, eliminant, per tant, la possible variable « tradició electoral » del nostre esquema explicatiu. Caldrà esperar a la repetició de les consultes per a comptar amb aquest element.

Destacarem únicament alguns trets definitoris de cadascun dels « espais » polítics respectius. Pel que fa al vot moderat o de dreta (UCD i AP/CD, fonamentalment), es registra una associació positiva amb àrees de demografia regressiva, d'elevada abstenció electoral, de caracterització econòmica agrària poc desenvolupada i d'alta pràctica religiosa dominical.

Per al vot de l'esquerra (PSC i PSUC), les correlacions o associacions positives més destacades es donen amb el creixement demogràfic, l'estructura industrial, la participació electoral i una escassa pràctica religiosa dominical. El vot comunista, ademés, s'associa a la presència de les grans empreses, mentre que el vot socialista sembla més associat al predomini de mitjana-petita empresa.

Quant al vot de Convergència Democràtica, l'anàlisi estadística ens revela la combinació de característiques de signe divers: associació positiva

amb una certa estructura industrial, amb la presència d'explotacions agràries importants, amb una pràctica religiosa relativament elevada, etc. La posició de Convergència oscil·la en els diversos territoris: en alguns d'ells, el seu espai polític comparteix característiques de l'espai polític esquerrà; en d'altres, ho fa amb l'espai polític dretà. Aquesta situació basculant permet localitzar Convergència en un imaginari « centre » de l'espai polític, amb totes les ambigüitats que això comporta, però amb totes les suggerències que provoca de cara a una recerca més aprofundida. L'especificitat d'aquest « espai polític » dintre del sistema de forces a nivell d'Estat ha de ser origen de posterior reflexió.

3. Per a completar aquestes notes provisionals i introductòries al comportament electoral de la Catalunya postfranquista, seria interessant poder aportar algunes dades sobre la composició de l'electorat de cadascun dels partits. No existeixen, malauradament, enquestes per sondeig publicades i fiables que permetin tenir una certesa sobre les característiques i el perfil de cadascun dels electorats.

Les informacions disponibles en aquesta matèria semblen, però, confirmar tendències generals ja verificades en altres societats respecte a les diferències de participació i d'orientació del vot relacionades amb el sexe, l'edat, la classe, la pràctica religiosa, la dimensió de l'hàbitat, etc. Només volem referir-nos molt sintèticament al tema de la « fidelitat » en el vot, comparant l'orientació del 1977 i la del 1979. De les dades disponibles, i amb les reserves del cas, els electorats més « fidels » semblen ser — per aquest ordre — comunistes, socialistes i convergents, seguits a una certa distància per UCD i AP. També aquí haurem de remetre'ns a un aprofundiment sobre dades complementàries fins ara inexistents.

IV. Dues observacions sobre el fet immigratori i el vot « nacionalista ».

He deixat deliberadament al marge de l'exposició dos temes que, tenen un lloc especial. Es tracta, d'una part, del tema de la immigració a Catalunya i del seu comportament electoral, i, d'altra part, de la qüestió de la qualificació de « nacionalista » aplicada als diversos partits i forces polítiques. Ambdós temes tenen, per altra banda, obvis punts de contacte.

1. Es conegut que la població catalana ha experimentat en els darrers quaranta anys un fort creixement, degut substancialment als moviments

migratoris originats en bona part a l'Espanya del Sud-Andalusia, Extremadura —, però també a d'altres zones de l'Estat. Aquesta recepció de població forània no és nova en la història catalana, tradicionalment constituïda com a « país de pas », de frontera i d'intercanvi de poblacions d'origen divers. La novetat resideix en dos elements: per una banda, en el volum de la població immigrada i, per altra banda, en les condicions de « desvertebració » política i cultural en què Catalunya ha hagut d'acollir aquesta població durant el període franquista (manca d'institucions polítiques, prohibició legal de les expressions bàsiques de la seva cultura, « desnacionalització » de l'aparell escolar, etc.). Ambdós elements donen un caràcter especial a les relacions entre la població autòctona i els diversos grups immigrants, que constitueixen en conjunt el 40 per cent de l'actual població de Catalunya. S'expliquen, doncs, els ~~interrogants~~ ~~polítics~~ i electorals que apunten al risc d'enfrontament entre els diversos grups per causa de la qüestió nacional catalana i de la seva expressió política.

Fins ara, però, aquest enfrontament polític no s'ha produït. Podem trobar-hi una explicació parcial — descrita aquí en forma molt sumària — en una doble actitud: per una part, l'actitud de les forces d'esquerra i, per altra part, l'actitud de les forces nacionalistes.

Els partits de l'esquerra tradicional — socialistes i comunistes — varen assumir la reivindicació nacional catalana dintre de llurs programes, ja durant la resistència antifranquista. Definint-se com a « partits nacionals i de classe », incorporant elements simbòlics (la bandera i l'himne nacional de Catalunya prohibits pel franquisme), utilitzant l'idioma català i reclamant el restabliment de l'autogovern arrabassat per la dictadura, els partits d'orientació marxista a Catalunya s'han esforçat a dissipar l'aparença de contradicció entre les reivindicacions nacionals, democràtiques i de classe. En aquest procés, la coincidència substancial entre condició obrera i immigració ha produït un electorat socialista i comunista progressivament identificat amb l'aspiració nacional de Catalunya.

Per la seva part, les forces nacionalistes — i d'acord amb un element constant en la història catalana — han rebutjat en general qualsevulla connotació « racista » o « ètnicista » de la seva reivindicació. D'un líder nacionalista és la definició: « Es català qui viu i treballa a Catalunya », feta en ple període franquista i amb plena consciència del desafiament que el tema plantejava al nacionalisme català.

Ambdues actituds — assumptió de la reivindicació nacional pels partits obrers i rebuig de connotacions « ètnicistes » per part dels nacionalistes — han allunyat del panorama polític el risc d'un enfrontament entre comunitats d'origen divers. Significa això l'absència total de problemes en les relacions entre aitals grups? Crec que una conclusió com aquesta seria abusiva, perquè existeixen condicions socials que han produït sovint una « segregació » *de facto* entre els diversos grups: el caràcter

massiu de la immigració, el seu assentament en bloc en noves ciutats-dormitori separades de la trama urbana tradicional, l'absència — per prohibició franquista — d'un aparell escolar que aproximés la llengua i la cultura de Catalunya als nous vinguts i als seus fills, etc., són factors que han dificultat fins ara la reconstrucció d'una comunitat nacional a partir de tots els elements actualment disponibles a Catalunya.

2. La segona qüestió és la referent a la qualificació « nacionalista » de les diverses forces polítiques operants a Catalunya. Per alguns observadors, el nacionalisme polític català ha obtingut pobres resultats en les eleccions de 1977 i 1979, car — sumant a Convergència altres grups menors — la seva quota electoral se situa entorn del 20 per cent dels sufragis. Aquesta òptica tendeix a negligir el contingut « nacionalista » d'altres forces polítiques, tal com afirmàvem en tractar del tema de la immigració.

Segons el meu parer, cal considerar partits catalans aquells que estatutàriament frueixen de sobirania organitzativa i política en l'àmbit català i, al mateix temps, afirmen programàticament la condició nacional catalana i la reivindicació del seu autogovern. Aquest criteri — institucional i doctrinal — determina de forma més exacta quins són els partits nacionals a Catalunya. Des d'aquesta perspectiva, les eleccions de 1977 i 1979 han constituït un important triomf — gairebé plebiscitari — del nacionalisme, car socialistes, comunistes, convergents i altres formacions menors van aconseguir en conjunt entorn del 80 per cent dels sufragis (4).

De les forces polítiques presents en el mapa electoral català, únicament UCD i AP podrien trobar-se al marge d'aquesta definició de partits nacionals, si tenim en compte que no afirmen la seva sobirania organitzativa respecte als partits estatals i que neguen o eviten la definició nacional de Catalunya.

La societat catalana presenta, doncs, una expressió partidista que — a partir d'una assumpció gairebé unànime del fet nacional i de les seves exigències polítiques — es caracteritza per la importància del « cleavage » socio-econòmic típic de les societats industrials capitalistes. Però confondre aquesta importància amb la inexistència o debilitat del factor nacional en la política catalana equivaldria a prescindir d'un element central d'explicació de la seva dinàmica.

(4) Aquesta observació queda confirmada si examinem els resultats de les eleccions al Senat, especialment l'any 1977. Les candidatures de coalició — determinades pel sistema electoral — sota el lema únic de la recuperació de les institucions nacionals i de l'afirmació del dret a l'autonomia van obtenir un triomf d'abast pràcticament absolut, en aconseguir 15 senadors sobre el total de 16 que corresponien a Catalunya.

V. *Epíleg provisional: les eleccions locals del 3 d'abril del 1979.*

1. Les eleccions municipals del 3 d'abril del 1979 han aportat algun element nou a les observacions referides fins ara únicament a les eleccions legislatives. Retardades pel Govern UCD que temia un avenç substancial de les forces d'esquerra, aquestes eleccions municipals han estat les primeres d'àmbit local democràticament celebrades a Catalunya des de l'any 1934 (5).

Les tendències del comportament electoral s'han caracteritzat per un augment de l'abstenció — calculada aproximadament en un 40 per cent dels cens — i per una distribució del vot que, en part, ratifica i, en part, corregeix la registrada a les eleccions legislatives.

Per una banda, es ratifica de forma substantiva l'hegemonia de les forces d'esquerra que augmenten els seus percentatges. A l'interior de l'esquerra, però, es produeix un fort avenç del vot comunista que millora de forma destacada les seves posicions i supera — en alguns importants municipis — el vot socialista. El vot de l'esquerra extraparlamentària, en canvi, és molt reduït.

A la dreta, es produeix la pràctica desaparició — a nivell local — de « Coalición Democrática ». Per la seva part, la coalició governamental Centristes — UCD experimenta un important retrocés a pràcticament la majoria de les poblacions superiors als 5.000 habitants.

En canvi, Convergència Democràtica manté o augmenta — segons els llocs — la seva quota electoral, ultrapassant la votació del partit del Govern en la majoria dels municipis catalans. Amb millor implantació local i amb més proximitat als seus problemes específics, Convergència Democràtica supera els resultats d'UCD, que continua essent una formació més lligada a la « cúpula política » del poder central que no pas radicada — organitzativament i programàticament — a la realitat de Catalunya.

2. Fins a quin punt ens trobem amb una correcció de tendències? Fins a quin punt hem de tenir en compte la diversa lògica de les eleccions locals enfront de les eleccions legislatives? No tenim encara elements per a una resposta definitiva, que podrà esbossar-se progressivament amb la celebració de noves eleccions, les primeres de les quals seran — amb tota probabilitat — les eleccions al Parlament de Catalunya derivat de l'Estatut d'autonomia en tramitació. Serà ocasió per a analitzar un cop més si es confirmen lògiques de comportament diverses segons els tipus

(5) Per a la resta de l'Estat, han estat les primeres eleccions locals democràtiques des del 1931. Catalunya, en virtut del seu règim autònom, va renovar Ajuntaments tres anys després, d'acord amb una legislació municipal dictada pel Parlament català.

d'eleccions i en quina mesura aquestes lògiques s'interfereixen entre si, induint o neutralitzant tendències de l'electorat.

La posta en marxa del règim autònom serà justament un requisit necessari per a avaluar alguns aspectes d'aquell comportament i de la seva incidència sobre l'esquema de forces polítiques operants a Catalunya. Ni el comportament dels electors ni el sistema de partits en un sistema democràtic poden ésser definits i establerts sense que el fet de l'elecció d'una representació parlamentària engendri expectatives i realitats de govern. Fins ara, aquest no ha estat el cas de Catalunya, on l'esquema de forces polítiques no constitueix pròpiament un *sistema* de partits, a causa de la inexistència d'una esfera pròpia de Govern i, consegüentment, del joc i combinacions generats per les expectatives d'intervenir-hi.

Aquesta esferca d'autogovern serà definida pel futur Estatut i protagonitzada per les institucions de la Generalitat autònoma. En aquell precís moment, les forces polítiques catalanes hauran de competir de forma diversa a la seva concurrència actual, centrada en la representació a les Corts de l'Estat i en la seva influència en l'àmbit polític general. Aquest nou tipus de competència podrà provocar a la vegada, una reacció en el comportament electoral que pot diferenciar-se del manifestat a les consultes de 1977 i 1979. Amb aquests nous elements, podrem aleshores enfrontar-nos — amb més perspectiva i amb informació més abundant al panorama polític dibuixat pel comportament electoral dels catalans i a les qüestions i interrogants que aquest panorama planteja.

APPENDICE